

ІННОВАЦІЙНО-ВИХОВУВАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА

У статті на основі аналізу професійної та інноваційної компетентності педагогів визначено сутність поняття „інноваційно-виховувальна компетентність педагога”, визначено і надана стисла характеристика його компонентів.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, інноваційна компетентність, інноваційно-виховувальна компетентність, компоненти інноваційно-виховувальної компетентності.

Постановка проблеми.

Сучасні виклики суспільства спрямовують вчителів та вихователів на постійний пошук нових шляхів, удосконалення та оновлення виховного процесу, його інноваційної спрямованості.

Нововведення (інновації), які визначаються як введення в практику нового, визначають розвиток і спричиняють певні зміни в освіті, вони є суттєвим діяльним елементом реалізації конкретних завдань у навчально-виховному процесі, результатом наукових пошуків, аналізу, узагальнення педагогічного досвіду. Як відмічає Н. Волкова, педагог „є носієм конкретних нововведень, їх творцем, модифікатором. Він має широкі можливості і необмежене поле діяльності, оскільки на практиці переконується в ефективності наявних методик навчання і може кодифікувати їх, проводити докладну структуризацію досліджень навчально-виховного процесу, створювати

нові методики” [1, с. 403]. Відповідно до цього інноваційність має характеризувати професійну діяльність кожного сучасного педагога. У зв’язку з цим винятково особливого значення набуває проблема формування і розвитку інноваційно-виховувальної компетентності педагога.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблемі професійної компетентності педагогів присвячені праці А. Вербицького, Н. Денисенко, І. Зязюна, І. Котова, Н. Кузьміної, В. Кричевського, О. Мамчина, А. Новикова, В. Радула, Т. Сущенко, В. Слободченка та ін.

Інноваційна компетентність педагога стала предметом дослідження І. Дичківської, Н. Звягнєнцевой, Л. Нерадовської, Л. Петриченко, Л. Шкерівної та ін.

Науковцями достатньою мірою розкрита роль педагога як носія інновації, дослідженні науково-методичні засади інноваційної компетентності як складо-

Вікторія ЯГОДНІКОВА

Директор Одеського інституту „ПрАТ „ВНЗ „Міжрегіональна Академія управління персоналом”, кандидат педагогічних наук, доцент, професор Міжнародної Кадрової Академії

вої професійної компетентності педагогів. Але поза увагою дослідників залишається проблема інноваційної компетентності педагогів у вихованні. Тому, метою статті є визначення сутності поняття інноваційно-виховальної компетентності педагога.

Виклад основного матеріалу. У сучасній психолого-педагогічній літературі з проблеми професійної компетентності вчителя існують різні точки зору. Найчастіше дослідники визначають компетентність, як складову професіоналізму, тобто як систему знань, умінь, навичок, способів діяльності, психологічних якостей, необхідних вчителю для здійснення педагогічної діяльності, виділяючи у структурі компетентності певний склад компонентів. Так, дослідники В. Адольф, А. Вербицький, М. Кабардов, І. Котов, Н. Кузьміна визначають професійну компетентність вчителя тільки через систему знань, умінь і навичок без урахування мотиваційно-потребової сфери особистості вчителя. Декілька ширше розглядають професійну компетентність Т. Браже, І. Зязюн, В. Кричевський, А. Маркова, В. Радул, С. Савельєва. Вчені доводять, що професійна компетентність учителя визначається не тільки базовими знаннями й вміннями, а й ціннісними орієнтаціями спеціаліста, мотивами його діяльності, усвідомленням самого себе у світі та світу навколо себе, стилем взаємодії з людьми, загальною культурою, здатністю до розвитку свого творчого потенціалу, здатністю розуміти й впливати на духовний світ своїх вихованців, повага до них, а також наявністю професійно-значущих особистісних якостей. Тобто, професійно-компетентний учитель – це той, хто здатний здійснювати педагогічну діяльність, педагогічне спілкування на досить високому рівні, досягаючи позитивних результатів навчання й виховання школярів.

Досліджуючи професійну компетентність учителя, Л. Карпова,

Н. Кузьміна, В. Раєвський, О. Мамчин, Л. Хоружа, О. Щербаков та ін. виокремлюють у її структурі декілька компонентів: гностичний, конструктивний, комунікативний, організаційний, процесуально-особистісний, результативний тощо. Н. Денисенко, В. Крижка, Л. Мішик, Є. Павлютенкова, Т. Сущенко висвітлюють компетентність за трьома сферами: операційно-технологічною, мотиваційною та рефлексивною. В. Баркасі визначає професійну компетентність учителя як інтегральне утворення особистості, що включає сукупність когнітивно-технологічного, соціального, полікультурного, аутопсихологічного та персонального компонентів, необхідних для успішного здійснення педагогічної діяльності з урахуванням специфіки предмета, що викладається [2].

Структурі професійної компетентності були також присвячені роботи таких учених: В. Слободченка, А. Новикова, І. Булигиної та ін. Дослідники стверджують, що професійна компетентність передбачає: усвідомлення особистісних потягів до діяльності, потреб та інтересів, прагнень і ціннісних орієнтацій, мотивів діяльності; розуміння своїх соціальних ролей; самооцінку особистісних властивостей і якостей, професійних знань, умінь і навичок, професійно-важливих якостей; регулювання свого професійного становлення. В. Симонов пропонує професійну компетентність педагога визначати за п'ятьма чинниками: організаторська діяльність, його особистісні якості, навчальна діяльність педагога, виховна діяльність вчителя, навчально-пізнавальна діяльність учнів, її організація учителем [3].

Отже, дослідники, узагальнюючи професійну компетентність педагогів, визнають тільки специфіку їх діяльності. Це зрозуміло, тому що цілісність педагогічного процесу передбачає єдність навчання і виховання. Однак, як свідчить практика,

сьогодні в школі перевага надається навчанню. Вплив об'єктивних і суб'єктивних чинників на педагогічну діяльність приводять до того, що вчитель, спрямовує свою професійну діяльність переважно на навчальний процес. Тому у межах нашого дослідження необхідним є визначення виховувальної характеристики професійної компетентності педагога, яка, на нашу думку, виявляється в умотивованості до виховної роботи, сукупності знань з теорії виховання і психології, поінформованості щодо сучасних технологій виховання, у володінні виховними технологіями, методами, прийомами, в уміннях створювати благоприємний соціально-психологічний клімат в учнівському колективі, оптимальні умови для розвитку особистості учнів, здатності до співпраці, співтворчості тощо.

Слід відзначити, що сьогодення вимагає від вчителя досягнення високого рівня інноваційної компетентності, яку відносять до обов'язкової складової професійної компетентності сучасного педагога. Так, В. Сластьонін, І. Ільїн під інноваційною компетентністю розуміють єдність теоретичної і практичної готовності вчителя до здійснення інноваційної педагогічної діяльності і характеризується його професіоналізмом [4]. Тобто інноваційну компетентність дослідники ототожнюють з готовністю до інноваційної педагогічної діяльності. По іншому це поняття визначає І. Дичківська. Автор розглядає інноваційну компетентність як систему мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, що забезпечує ефективність використання нових педагогічних технологій у роботі з дітьми [5]. Варто звернути увагу, що І. Дичківська, розкриваючи сутність цього поняття виділяє компоненти інноваційної компетентності педагога, до яких віднесла: поінформованість про інноваційні педагогічні технології, належне володіння їх змістом і методикою, високу культуру

використання інновацій у навчально-виховній роботі, особисту переконаність у необхідності застосування інноваційних педагогічних технологій. На нашу думку, у такому трактуванні позитивним є акцент на системі фахових знань і умінь педагога та його мотивації до інноваційних змін. Однак, автор звужує дане поняття, позбавляючи творчого характеру педагогічну діяльність та обмежує діяльність педагога тільки роботою з дітьми. Можна погодитися з Л. Петриченко, яка в своєму дисертаційному дослідженні визначила дане поняття більш широко, як систему мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, що забезпечує здійснення ним усіх етапів інноваційної професійної діяльності: від моделювання та прогнозування до впровадження нововведення [6]. Дослідницею здійснена спроба конкретизувати й доповнити визначення розглядаючи його як сукупність певних метакомпетенцій: інформаційно-гностична, інтелектуально-творча, регулятивна, організаційно-комунікативна, дієвотворча. Таким чином, Л. Петриченко вважає інноваційну компетентність педагога як складну, інтегративну якість фахівця, що зумовлюється особливостями інноваційної діяльності, наголошуючи на її творчому характері та спрямованості на дослідно-експериментальну роботу.

Поділяючи таку думку Л. Нерадовська під інноваційною компетентністю вчителя розуміє інтегративну характеристику ділових, особистісних і моральних якостей педагога, відбиваючи системний рівень функціонування методологічних, методичних і дослідницьких умінь, мотивації, здібностей і готовності до творчої самореалізації та інноваційної педагогічної діяльності в цілому. До структурних елементів інноваційної компетентності вчителя автор віднесла: мотиваційну готовність, креативні здібності, дослідницькі вміння та рефлексію [7].

Аналіз професійної та інноваційної компетентності вчителя дозволяє визначити суть і структуру поняття „інноваційно-виховувальна компетентність педагога”, яка, на нашу думку, є складовою професійної компетентності педагога та передбачає систему мотивів, професійних знань, умінь, навичок, певних особистісних якостей педагога та досвіду, що забезпечує здійснення інноваційної виховної діяльності.

Досліджуючи інноваційно-виховувальну компетентність педагога, можна виокремити наступні компоненти:

- інформаційно-когнитивний — обізнаність про інновації у вихованні, знання для здійснення інноваційної виховної діяльності, прагнення і здатність їхнього здобуття, навички творчого осмислення та модифікації перспективного педагогічного досвіду виховання;
- комунікативно-перцептивний — стресостійкість, аутопсихологічні і перцептивні знання, вміння та досвід без оціночного сприйняття іншої людини, її розуміння, здатність до нестандартного, творчого розв’язання завдань у процесі педагогічного спілкування, уміння та досвід встановлювати психологічний контакт, упроваджувати в практику оригінальні засоби і спроби взаємодії з учнями для їхнього розвитку, нетрадиційно розв’язувати різні психолого-педагогічні ситуації;
- креативно-операційний — вміння та досвід організовувати свою діяльність на творчій основі, вміння та досвід перекомбінувати і вдосконалювати вже відомі елементи, прийоми, методи виховної діяльності, навички педагогічної імпровізації, створювати та застосовувати об’єктивно нові, оригінальні моделі, виховні технології, форми, прийоми і засоби виховання, що забезпечують високу результативність та якість виховного процесу,

навички мобільної реакції і корекції виховного процесу;

- рефлексивно-креативний — ефективно і адекватно здійснювати рефлексійні процеси, реалізацію рефлексійно-креативних здібностей, якість самоаналізу, адекватність самооцінки, рівень саморегуляції, здатність до саморозвитку креативності, самовдосконаленості, самореалізації.

ВИСНОВОК

Отже, узагальнюючи існуючі визначення, ми припускаємо, що інноваційно-виховувальна компетентність вчителя є складовою професійної компетентності педагога та передбачає систему мотивів, професійних знань, умінь, навичок, досвіду, певних особистісних якостей педагога, що забезпечує здійснення усіх етапів інноваційної виховної діяльності. Педагог з високим рівнем інноваційно-виховувальної компетентності — це насамперед педагог, самотивований на позитивні зміни, дослідження, новаторство, постійний педагогічний пошук. У такого педагога є потреба в професійній самоактуалізації. Він володіє ґрунтовними знаннями для здійснення інноваційної виховної діяльності, має адекватні ціннісні орієнтації, гнучке професійне мислення, розвинуту професійну самосвідомість, вчасно враховує ситуацію соціальних змін і потреби дитини. Творчо освоює наукові розробки, осмислює та модифікує передовий педагогічний досвід виховання, має вміння продукувати ідеї та реалізовувати їх в конкретних умовах, перекомпоновувати і вдосконалювати вже відомі елементи, прийоми, методи виховної діяльності, а також створювати об’єктивно нові, оригінальні моделі, виховні технології, форми, прийоми і засоби виховання, що забезпечують високу результативність та якість виховного процесу. Такий вчитель здатний до сприйняття нової інформації,

Педагог з високим рівнем інноваційно-виховувальної компетентності — це насамперед педагог, самоти-вований на позитивні зміни, дослідження, новаторство, постійний педагогічний пошук

бачити ближню, середню та далеку перспективи педагогічної імпровізації в ході втілення педагогічного задуму; мобільно реагує і коригує виховний процес до нових умов, нетрадиційно підходить до розв'язання різних психолого-педагогічних ситуацій, упроваджує у практику оригінальні засоби і спроби взаємодії з учнями для їхнього розвитку, організовує свою діяльність на творчій основі.

Подальші розвідки вбачаємо в уточненні і деталізації змісту кожного компоненту інноваційно-виховувальної компетентності педагога та у пошуку і визначенні шляхів її розвитку у педагогів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волкова Н. П. Педагогіка: посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Н. П. Волкова. — Київ : Вид. центр „Академія”, 2001. — 576 с.
2. Баркасі В. В. Формування професійної компетентності в майбутніх учителів іноземних мов: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 — Теорія і методика професійної освіти / В. В. Баркасі — Київ, 2004. — 24 с.
3. Симонов В. П. Педагогический менеджмент. 50 НОУ-ХАУ в области управления образовательным процессом : учеб. пособие / В. П. Симонов. — Москва : РПА, 1995. — 226 с.
4. Сластенин В. А. Педагогика: Инновационная деятельность / В. А. Сластенин, Л. С. Подымова. — Москва : ИЧП „Издательство Магистр”, 1997. — 224 с.
5. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. / І. М. Дичківська. — Київ : Академвидав, 2004. — 352 с.
6. Петриченко Л. О. Теоретико-методологічні засади формування інноваційної компетентності майбутніх учителів початкової школи / Л. О. Петриченко // Електронний ресурс : <http://vuzlib.com/content/view/343/84/>
7. Нерадовская Л. С. К вопросу определения сущности и содержания понятия „инновационная компетентность” учителя общеобразовательного учреждения / Л. С. Нерадовская // Весник ТГГПУ. — 2010. — № 3 (21). — С. 73-79.

Викторія Ягодникова

Інноваційно-вспитательна компетентність педагога

В статті на основі аналізу професійної і інноваційної компетентності педагогів раскрыта суть поняття „інноваційно-вспитательна компетентність педагога”, определены его компоненты, представлена их краткая характеристика.

Ключевые слова: компетентність, професійна компетентність, інноваційна компетентність, інноваційно-вспитательна компетентність, компоненти інноваційно-вспитательної компетентності.

Viictoria Yagodnikova

Innovative-educational competence of a pedagogue

The article is based on the analysis of professional and innovative competence of teachers. The essence of the notion „innovative and educative teacher’s competence” is defined and provided a brief description of its components.

Key words: competence, professional competence, innovative competence, innovative and educational competence, components of innovative and educational competence.